

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКИХ ОСЕРЕДКІВ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ

Статтю присвячено історії становлення та розвитку миколаївських осередків політичних партій України. Проаналізовано етапи становлення багатопартійності на території Миколаївщини та розглянуто проблематику суспільно-політичних рухів початку 90-х рр. XX ст.

Ключові слова: політичні партії; суспільно-політичні рухи; неформальні організації; демократичний рух.

З проголошенням державної незалежності України та подальшим підтвердженням її на Всеукраїнському референдумі створилася нова політична реальність. Своєрідність моменту полягала в тому, щоб знайти найбільш оптимальний варіант розвитку держави. А для партій – визначити своє місце в суспільних процесах, щоб впливати на них, закладати основи такої діяльності на майбутнє, яка б найкраще відповідала інтересам народу, користуватися підтримкою населення.

Партії як одне з найважливіших досягнень цивілізації продовжують залишатись необхідним інститутом сучасного суспільно-політичного життя. Політичні партії надають можливість індивідам і суспільним групам усвідомити, виразити свої інтереси та домогтись їх реалізації на державному рівні. Вони сприяють мобілізації інтелектуального потенціалу, соціальної енергії та ініціативи всіх суспільних груп.

У березні 1990 року позачерговий III з'їзд народних депутатів СРСР прийняв рішення про вилучення з Конституції СРСР положення про «керівну роль КПРС». Таким чином було подолано основну перешкоду на шляху до багатопартійності. Не стояла осторонь суспільно-політичних процесів у країні і Миколаївщина. Розвиток та становлення політичних партій у нашому краї потрібно розглядати в контексті подібного процесу в Україні. Виникнення на території Миколаївщини політичних партій – процес не особливий, не регіональний. На території області не виникло жодної партії, яка не була регіональним відділенням відповідної партії всеукраїнського масштабу або виражала суто місцеві, регіональні інтереси.

На початковому етапі виникають формування багатопартійності виникли політизовані політичні організації, що своєю діяльністю підготували умови і дали поштовх процесам творення партійних сил. Однією з перших таких організацій стала Миколаївська крайова організація Народного Руху. На Миколаївщині ідея створення Народного Руху вперше була озвучена на екологічному мітингу в грудні 1988 р. Її висловив лідер екологічного руху на той час, В. Бойченко. Ця ідея знайшла підтримку в

найбільш активної частини Миколаївської екологічної асоціації, яка об'єдналася для створення Руху. Після того, як 16 лютого 1989 р. в газеті «Літературна Україна» було опубліковано проект Програми Народного Руху, ініціативна група у квітні того ж року зібралась і обговорила питання про можливість створення організації. 26 червня 1989 р. відбулося перше організаційне засідання, а установча конференція відбулася в серпні 1989 р. Чисельність становила тоді близько 100 чоловік.

На Установчих Зборах Руху в Києві, які відбулися 8–10 вересня 1989 р., від Миколаївської організації НРУ було делеговано 17 членів. У вересні того ж року на засіданні Координаційної ради Миколаївського Руху було обрано В. Рукавішнікова і створені комісії по напрямкам. Найбільші осередки Руху були створені в Миколаєві (заводи «Машпроект», «Зоря», «Океан») та в містах Южноукраїнськ, Первомайськ, Баштанка, Нова Одеса. З 1992 р і дотепер головою Миколаївської обласної організації Народного Руху України є Юрій Діденко. 11 січня 1990 р. в Миколаєві виникла «Філія Української Гельсінської спілки», а незабаром вона була перетворена у «Філію Української республіканської партії». Друкованим органом стала газета «На сторожі». 14 квітня 1990 р. УРП приєдналася до Руху і очолила його.

У 1989 р. Рух сприяв утворенню громадсько-політичного об'єднання «Демократичний Миколаїв», яке брало участь у зборах підписів проти путчистів ДКНС. 25 травня 1991 р. відбулася установча конференція Спілки «Демократичний Миколаїв». Заяву про її заснування, положення і декларацію підписали представники майже всіх згаданих політичних формувань. Були визначені завдання Спілки: зміцнення організаційної єдності демократичних сил; координація зусиль; узгодження позицій у вирішенні загальнодержавних проблем; виховання політичної культури та відродження громадської активності населення, активне сприяння захисту прав і свобод людини.

Економічна та політична програми цього об'єднання передбачала ліквідацію державної монополії на власність, створення багатокладної економіки, від-

родження власника, створення ринкової інфраструктури, запровадження поста Президента України, ліквідацію монополії КПРС, побудову демократичної, правової держави, набуття Україною незалежності, самостійності та справжнього суверенітету.

У перший день перевороту Рух випустив листівку проти ДКНС. З кінця 1989 р. почалась активна робота щодо духовного відродження на Миколаївщині. Було створено громаду УАПЦ, іудейську та інші. Рух виборював у влади повернення віруючим храмів РПЦ, УАПЦ, РКЦ, синагоги, лютеранської кірхи, протестантських храмових будівель.

За допомогою Руху були створені «Дружество» болгарської культури ім. Х. Ботєва, товариство єврейської культури та інших. Руху вдалося добитися виділення приміщення для товариства «Просвіта». 1992 р. Рух створив Раду національностей на Миколаївщині. У Русі були створені осередки УРП, ДемПУ, ПДВУ, ПЗУ. У серпні 1992 р. на Миколаївщині члени Руху провели похід «Буг – козацька річка» в рамках всеукраїнського походу «Дні козацької слави». У ньому також взяли участь представники Львівської, Вінницької, Івано-Франківської, Дніпропетровської областей. Із року в рік Рух органіює поїздки дітей з Миколаївщини на Різдв'яні та Пасхальні свята в Галичину. 300–400 дітей проводять свята в сім'ях своїх ровесників з Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей. Ці поїздки, які вже давно стали традиційними, органіуються в рамках соціального проекту Миколаївського крайового Руху «Діти України». 24 серпня 1993 р., в День Незалежності України, вперше в Миколаєві відбулася святкова маніфестація громадян міста та військових частин, ініційованих Рухом. Багато зусиль докладає Миколаївський осередок Народного Руху, щоб гідно вшанувати пам'ять жертв голодомору 1932–1993 рр.

У жовтні 1993 р. Миколаївський Рух брав активну участь у пікетуванні будинку Верховної Ради. 21 жовтня було органіювано поїздки 74 осіб з вимогами призначення дострокових виборів до Верховної Ради. Друкованим органом Руху є газета «Український південь».

Основними напрямками Програми НРУ стали: права людини, права народу; суспільство і економіка; соціальна справедливість; екологія; культура та мова. Запропонована рухом Концепція державотворення в Україні стала тим документом, що сприяє розвитку суспільства та його прогресу.

У 1999 р. єдиний Рух дав життя трьом самостійним політичним організаціям. На Миколаївщині теж з'явилися дві політичні партії: Українська Народна Партія та Народний Рух України. Миколаївська обласна організація Української Народної Партії була зареєстрована 15 лютого 2000 року, її головою згідно з рішенням конференції було обрано В. П. Гуріна.

21 жовтня 2006 року у м. Миколаїв за ініціативою Миколаївської обласної організації Української Народної Партії відбулося засідання «круглого столу», присвяченого обговоренню потреби об'єднанні національно-демократичних сил. До участі у круглому столі були запрошені обласні організації Народного Руху України, партій «Собор», «Реформи і порядок», ГО «Пора», Конгресу українських націоналістів.

На Миколаївщині на початку 90-х років створено об'єднання, спілки, асоціації та товариства «Еколо-

гічна асоціація», «Спілка Чорнобиль», «Меморіал», української мови ім. Т. Г. Шевченка, єврейської, німецької, корейської, болгарської культур та ін. Предтечею Партії Зелених України на Миколаївщині стало утворення у 1989 р. екологічної асоціації «Зелений світ». Члени асоціації боролися за припинення подальшого будівництва і закриття АЕС, за впровадження екологічних норм функціонування підприємств.

Всі вищевказані політичні партії за винятком КПУ відстоювали ідеї парламентської демократії і приватної власності, були однастайними в боротьбі за суверенітет, демократію, ринок, плюралізм і проти комуністичної ідеології. Саме це, попри різні негативні тенденції, стало основною передумовою спільної діяльності, яка призвела до проголошення незалежної, демократичної України.

Після серпневих подій 1991 року КПРС та її регіональні відділення були заборонені. 24 серпня 1991р. було проголошено незалежність України, що стало основою для подальших демократичних перетворень. Процес творення партій отримав нові можливості і стимули.

У вересні 1991 р. на основі Української міжпартійної асамблеї створено Українську Національну Асамблею. Організаційні збори щодо утворення Миколаївської регіональної організації ліберальної партії України відбулися в квітні 1993 р. Осередки партії на території області офіційно зареєстровані і діють у Первомайську, Южноукраїнську, Миколаєві.

Миколаївська обласна організація Соціалістичної партії України була утворена в жовтні 1991 р. членами забороненої на той час Комуністичної партії. У грудні 1993 р. партія перереєстрована у відділі юстиції. Первинні осередки діють у більшості районів області. Програма партії базується на принципах реального соціалізму. В умовах, що склалися в Україні, ключовою ланкою політики партії стало зупинення соціально-економічної кризи, збереження соціальних та політичних завоювань народних мас. Партія домагається, щоб Україна стала парламентсько-президентською державою, виступає за подальше проведення конституційної реформи. При цьому акцентуючи увагу на необхідності проведення політико-правової, економічної основи під органи місцевого самоуправління.

Найчисленнішою в цей період партією Миколаївщини була обласна організація Комуністичної партії України. 27 лютого 1993 року, коли діяльність Комуністичної партії було відновлено, відбулася обласна партійна конференція. Першим секретарем обкому партії обрано В. Й. Матвєєва, який залишається на цій посаді і до теперішнього часу. Друкованим органом організації є газета «Трудова Миколаївщина».

1993–1994 роки стають роками активізації партійного життя на Миколаївщині. За цей час зареєстровані обласні осередки Слов'янської партії України, Конституційно-демократичної партії України, Селянської партії України, Конгресу українських націоналістів, Народного руху України (який з громадської організації постав як політична партія), Соціал-демократичної партії України (об'єднана), Миколаївське регіональне відділення партії Міжрегіональний блок реформ.

Від часу проголошення незалежності змінюється партійна палітра в країні і в області, партійні струк-

тури, маючи тільки попередні програми без механізмів їх реалізації, стають частиною політичного процесу. У лютому 1996 р. утворилася Народно-демократична партія. У Миколаєві регіональний осередок був зареєстрований Шляхом виходу з Соціалістичної партії України постає Прогресивна соціалістична партія України, офіційно зареєстрована в області в грудні 1997 р. Упродовж другої половини 90-х років партійна діяльність Миколаївщини продовжувала розвиватись у напрямі посиленого утворення партій.

За період 1997–2000 років у Миколаївській області зареєстровані партії: Аграрна партія України (реформувалася в Народну партію України), партія «Громада», Християнсько-народний союз, Партія Національно-економічного розвитку України, Українська партія справедливості, Всеукраїнська партія трудящих, Партія регіонального відродження України, Партія «Реформи і Порядок», Партія захисників Вітчизни, Соціал-демократичний союз, Християнсько-народний союз, Демократичний союз, Партія економічного відродження, Партія мусульман України, Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», Трудова партія України, Партія промисловців та підприємців.

Таким чином, друга половина 90-х років стала певною віхою в утвердженні багатопартійності, але, разом із тим, значна кількість партій були малочисельні, не мали механізмів впливу на вироблення державної політики. У той час на Миколаївщині починають розгортати роботи політичні сили, які і на сучасному етапі державотворення відіграли значну роль у політичному житті області.

У січні 1998 р. офіційно зареєструвалося Миколаївське обласне відділення Партії Регіонів На території Миколаївщини Партія Регіонів діє близько 17 років. Миколаївську організацію Партії регіонів у різний час очолювали М. П. Круглов, І. С. Дятлов. У квітні 1995 року в місті Миколаїв пройшли установчі збори Миколаївського обласного відділення «СМС «Батьківщина», де головою був обраний Р. Є. Забзалюка. У жовтні 1998 року відбулась III конференція Миколаївського обласного відділення всеукраїнського громадського об'єднання, був якісно оновлений актив обласного відділення ВГО «Батьківщина», що дозволило активізувати роботу організації, залучити до її роботи громадські організації, збільшити чисельність. За роки становлення миколаївський осередок ВО «Батьківщина» пройшов шлях від малочисельної організації до впливової, розгалуженої політичної сили. Керівник обласної організації Р. Забзалюк очолював обласне відділення Форуму національного порятунку під час акції «Повстань, Україно!», під час подій листопада – грудня 2004 року був керівником наметового містечка «Свобода». Після виборів 2006 року Блок Юлії Тимошенко (партія «Батьківщина» стала основою блоку Ю. Тимошенко) виборів на Микола-

ївщині майже 12 % голосів виборців, зайнявши друге місце серед 45 суб'єктів виборчих перегонів, і сформував фракції БЮТ в усіх районних і міській радах.

Однією з потужних політичних сил в області стала Миколаївська організація Народної партії України. Депутати різних рівнів відстоюють програмні засади Народної партії. У травні 2005 р. зареєструвалася Миколаївська організація партії «Народний Союз «Наша Україна». Миколаївський осередок працював у достатньо складній суспільно-політичній ситуації в області.

У червні 2007 року створено політичну партію «Фронт змін» та зареєстровано миколаївський осередок. В жовтні 2010 р. в Миколаєві кілька тисяч підприємців вийшли на акцію протесту проти Податкового кодексу в редакції Партії регіонів. Акцію підтримали активісти «Фронту Змін». 5 серпня 2011 р. утворений Комітет опору диктатурі (КОД) політичне об'єднання, до складу якого увійшли парламентські й опозиційні на той час політичні партії «За Україну!», Всеукраїнське об'єднання «Свобода», «Громадянська позиція», Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», «Фронт Змін», Партія захисників Вітчизни, Європейська партія України, КУН, Народний Рух України, УСДП «Наша Україна», «Народна самооборона», УРП, УНП, «Пора», ПРП, РХП та інші, що підписали Меморандум про узгодження спільних опозиційних дій і недопущення політичних репресій в Україні. В червні 2013 року з'їзд політичної партії «Фронт Змін» одностайно ухвалив рішення про об'єднання з ВО «Батьківщина» шляхом ліквідації та вступу членів «Фронту Змін» до ВО «Батьківщина».

Місцеві опозиційні осередки партій «Батьківщина», «Свобода», «Фронт змін», «Демократичний альянс» та інші стали організаторами миколаївського Майдану 2013–2014 рр., головною вимогою якого була відставка президента України В. Януковича, Кабміну та розпуск Верховної Ради. Опозиційні партії ініціювали створення загонів самооборони та проведення просвітницької роботи в місті і області. Так, активісти миколаївського Майдану, виходили на імпровізовану сцену і ділилися своїми враженнями про побачене в Києві та висловлювали свої думки з приводу ситуації. Після повалення режиму В. Януковича, лідери миколаївських організацій опозиційних партій очолили представницьку та виконавчу владу в області.

Таким чином, миколаївські партійні організації являють собою складову частину політичних партій у всеукраїнському масштабі. Для політичного життя Миколаївщини притаманні всі риси українського політичного життя. Регіональні політичні осередки активно співпрацюють в обласній, міській та районних радах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарань О. В. Убити Дракона. З історії Руху та нових партій України / О. В. Гарань. – К. : Либідь, 1993. – 196 с.
2. Гончарук Г. Народний Рух України: Історія / Г. Гончарук. – Одеса : Астропринт, 1997. – 378 с.
3. Горбачова О. С. Громадські організації в Україні другої половини 80-х – початку 90-х рр. XX ст.: процес становлення та розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / О. С. Горбачова. – К., 2008. – 14 с.
4. Михайлов В. В. Неформальний громадсько-політичний рух на Миколаївщині наприкінці 80-х – поч. 90-х років XX ст. / В. В. Михайлов // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2012. – Вип. XXXIII. – С. 165–173.

5. Полішкаррова О. О. Політичні партії на Миколаївщині: структура, функції, особливості діяльності / О. Полішкаррова // Наукові праці : Науково-методичний журнал. Т. XII. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2001. – С. 45–46.
6. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні середини 50-х – початку 1990-х років / А. Русначенко. – К. : Вид-во О. Теліги, 1998. – 720 с.
7. Шипотілова О. П. Громадсько-політична діяльність Народного Руху України на Миколаївщині (1989–1996 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / Шипотілова Олена Павлівна. – Одеса, 2012. – 20 с.
8. Шитюк М. М. Політична палітра сучасної Миколаївщини / М. Шитюк // Повне зібрання наукових праць. – Т. 3. – Миколаїв, 2010. – 493 с.
9. Шкварець В. П. Миколаївщина першого десятиліття незалежності України. 1991–2001 рр. Історико-краєзнавчий нарис / В. Шкварець. – Миколаїв : Видавничий відділ Миколаївського навчально-наукового центру Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова. – 2002. – 90 с.
10. Яцунская Е. А. Николаев от перестройки к независимости: историко-политический анализ / Е. Яцунская. – Николаев : «Варт», «Шамрай», 2008. – 324 с.

Н. А. Николаенко,

Николаевский национальный университет им. А. Сухомлинского, г. Николаев, Украина

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ НИКОЛАЕВСКИХ ЯЧЕЕК ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ УКРАИНЫ

Статья посвящена истории становления и развития николаевских ячеек политических партий Украины. Проанализированы этапы становления многопартийности на территории Николаевской и рассматривается проблематика общественно-политических движений начала 90-х гг. XX в.

Ключевые слова: *политические партии; общественно-политические движения; неформальные организации; демократическое движение.*

N. Nikolayenko,

Mykolaiv National University named after V. Sukhomlynskyi, Mykolayiv, Ukraine

THE HISTORY OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF MYKOLAIV CELLS OF POLITICAL PARTIES IN UKRAINE

Parties as one of the most important achievements of civilization continue to be the essential institutions of modern political life.

The development and establishment of political parties in our region should be studied in the context of this process in Ukraine. The emergence of political parties on the territory of Mykolaiv region – is neither special nor regional process. Every regional political party served as a part of Ukrainian party of nationwide scale and it expressed not purely local, regional interests.

Political politicized organizations appeared at the first stage of the formation of a great variety of parties. Their activities prepared the conditions for the party creation process. Nikolaev regional organization of the People's Movement was one of the first among such organizations. The idea of creating the People's Movement in Mykolaiv was announced on environmental meeting in December 1988.

17 members from Nikolaev NRU were delegated to meeting in Kiev, which was held in September 1989. Yuriy Didenko is head of regional organization People's Movement of Ukraine from 1992 to the present days. «Ukrainian Branch of Helsinki Union» appeared in January 11, 1990 in Nikolaev. Later it became a «Branch of the Ukrainian Republican Party». In 1989 the movement contributed to the formation of socio-political association «Democratic Nikolaev», which took part in the collection of signatures against DKNS group. In 1999 «The Only Movement» gave birth to three independent political organizations. Two political parties appeared in Mykolaiv: the Ukrainian People's Party and the People's Movement of Ukraine. In the early 90's in Mykolaiv region associations, unions and societies' were created. They are «Environmental Association», «Chernobyl Union», «Memorial», Union of the Ukrainian language named after T. G. Shevchenko, Jewish, German, Korean, Bulgarian and other unions.

1993–1994 years were years of intensification of party life in Nikolaev region. After proclamation of Ukrainian independence party palette changes in the country and in the region. Party structures become a part of the political process, as they have only preliminary program without implementation mechanisms. During the period 1997–2000 years parties of different ideological spectrum were registered in Mykolaiv region. So Mykolaiv parties are part of the political parties in the national scale. All features of Ukrainian political life are inherent for the political life of Mykolaiv region.

Local opposition party organizations «Fatherland», «Freedom», «Front for Change», «Democratic Alliance» and others organized Mykolaiv Maydan in 2013–2014. The main demand was the resignation of President of Ukraine Viktor Yanukovich, dissolution of the Cabinet of Ministers and the Parliament. Opposition parties initiated a self-defense groups and provided educational work in the city and in the region. After the overthrow of Yanukovich regime, leaders of opposition Mykolaiv parties led representative and executive power in the region.

Keywords: *political parties; social and political movements; informal organizations; the democratic movement.*

Рецензенти: *Семенченко Ф. Г., д-р політ. наук, професор;
Бобіна О. В., канд. політ. наук, доцент.*